

Příloha 1 – titulní strana časopisu Sbratření

Walter Mudrak
Wlter VIII. Starzengasse Nr. 19

S přílohou „*Studánka*“.

SBRA TŘENÍ

Časopis k obrodě ducha a společnosti.

Roč. 1. - Čís. 1. V Praze, září-říjen 1924. Za 80 hal.

Věky zavrhovaný . . .

Přemysl Pitter:

Nový občan.

Chci psát o novém občanu. Proč o novém? Co chci říci tímto slovem?

Mluví-li o novém občanu, mám též na mysli občana starého, od kterého se nový něčím má lišit. Je tedy slovo nové totožné se slovem jiný.

Ale ani tento výraz nevystihuje dosti myšlenku, kterou svým námětem chci vyjádřit. Jde mi o člověka jiného v tom nejkrásnějším slova smyslu, totiž o člověka lepšího.

K tomu, že mluví o novém člověku, vede mne v první řadě živelný pocit nespokojenosti. Ano, jsem nespokojen s tím dosavadním občanem starým, jsem

Ročník IV. S přílohou „STUDÁNKA“.
Číslo 5. (29.) Cena Kč 1.—

SBRATŘENÍ

Měsíčník k obrodě ducha a společnosti. Rediguje Přemysl Pitter.

Předplatné ročně Kč 12.—, půlletně Kč 6.—. — Redakce a administrace: Praha X. Karlín, Čelakovského 7.

Dva největší představitelé lidstva posílají své vzkazy našemu Hnutí.

Romain Rolland.

Věhlasný francouzský spisovatel a průkopník ideí míru

Romain Rolland

posílá všem skupinám našeho hnutí toto poselství:

»Musím říci, že si nikdy nelámu hlavu blízkým či budoucím úspěchem ideálních snah, o jejichž pravdivosti, zdraví a svatosti jsem přesvědčen. Do úspěchu nic nám není. Jsme služebníky našich ideálů. Naši jedinou úlohou jest, jim udatně a věrně sloužiti. Jestli jako vítězi či jako poražení — co na tom záleží! Naše štěstí záleží v tom, abychom sloužili Věčnému a sebe jemu obětovali. Nemám rád takových, kteří netrpělivě čekají na jakýsi druh pozemského ráje a nemám k nim žádné důvěry. To jsou lidé slabí, kteří k tomu, aby jednali dobře, potřebují ujištění, že buď oni anebo ti jejich budou za to odměněni. Odměna spočívá v nás samých. Nepřijde zvenčí. Spočívá v naší víře, v našich zápasech, v naší statečnosti. Romain Rolland.«

Mohandas Karamchand Gandhi.

Poselství velikého vůdce indického národa a apoštola beznásilnosti, duchovního a sociálního obroditele

Mahatma Gandhi-ho:

»Kdyby jen jediný z nás mohl ztělesnit nejvyšší lásku — stačilo by to, aby nenávisť milionů byla spoutána!
K. M. Gandhi.«

Přemysl Pitter:

Návštěvou u Romaina Rollanda.
(Uveřej. v »Prager Tagblatt«, »Wahrheit«, »Křesťanské Revue«.)

Meškal jsem právě ve Vaumarcus nad jezerem Neuchatelským, kde účastnil jsem se mezinárodního mírového sjezdu mládeže, když obdržel jsem dopis tohoto znění:

»... Bude mne těšiti, spatřím-li Vás při příležitosti Vaší cesty Svýcarskem. Nebudu však ve Ville-neuve, nýbrž v Bernských Alpách. V každém případě bude nám lehké se sejítí, Musím Vás ale prositi, abyste

Příloha 3 – záznam ze záchranné akce Zámky

„Děti nepřátel“ z českých internačních táborů

Během prvních mírových týdnů byl Přemysl Pitter málokdy doma v Miličově domě. V Praze byl zmatek, a mnoho se naběhal, než vyhledal nově ustanovené úřady a zajistil si povolení k provozu zotavoven v zámcích.

Avšak neznámý muž, který zavolal do Miličova domu a přál si mluvit osobně s Přemyslem Pittrem, měl štěstí a zastihl ho doma. Naléhavě ho prosil, aby přišel na pomoc jedné německé babičce s malými dětmi do naší sousední čtvrti Vinohrad. Tam bydlelo za války mnoho Němců. Aby unikli častým náletům v německých městech, byli přesunuti z Říše do bytů po deportovaných Židech. Nyní se karta obrátila. Náhle se ocitli v nepřátelském území a byli vystaveni rozvášněné pomstychtivosti českého davu.

Telefonické volání o pomoc připomnělo Pittrovi výjev, kterého byl v těchto dnech zpozřdí svědkem: hlučný zástup pronásledoval dvě Němky, nakonec je polil benzínem a zaživa upálil. Neotálel tedy a vydali jsme se hned nahoru k Floře. Už za doby Hitlerovy záleželo našim přátelům na tom, abych Pittra doprovázela při jeho nebezpečném počínání, protože jsem měla švýcarský pas a mohla bych je v případě něčeho neočekávaného informovat.

Za vysokou zdí Olšanského hřbitova bylo ještě slyšet výstřely zabarikádovaných esesáků. Blízko křižovatky jsme zaslechli divoké výkřiky zástupu, který honil německé ženy – muži byli ještě na frontě – z bytů a nutil je odklízet barikády z ulic a znovu zasazovat vytrhané dlažební kostky. Na schýlené hlavy dopadaly rány provázené nadávkami. Přítomní revoluční gardisté tomu nebránili, spíše naopak. Pitter se pokoušel mírnit rozvášněný dav, ale málem by byl sám sklídl za to bití. Vzal mě za rukáv a zašeptal: „Tady nic nepořídím, snad je babička ještě doma“. Poněkud chráněni páskami s červeným křížem, dostali jsme se oklikami na udanou adresu.

Paní Königovou jsme našli v bytě na gauči chvějící se hrůzou. Dva chlapečkové se k ní strachem choulili. Trvalo delší dobu, než pochopila, že jsme přišli, abychom jí pomohli. Vzdychajíc, pomalu nám svěřovala své trápení. Oba její synové byli na frontě; matka dětí musela zůstat služebně v Lipsku. S hrůzou v hlase vypravovala: „Vedlejší nájemníci byli s křikem odvečeni. Děti viděly oknem, jak davy honily prchající ženy, slyšely, jak se po nich střílelo. Už si ani k oknu netroufají ... Také k nám vtrhli divoši s výhrůžkami. Já už to nevydržím ... Mám slabé srdce a co se s mými vnuky stane, když umřu? Nerozumím slovo česky ... Dobromyslný souseď je proti těmto divochům bezmocný.“

Šli jsme se s tím statečným člověkem poradit. Byl to on, kdo Pittrovi zavolal. „My čeští obyvatelé domu,“ vysvětloval, „jsme dosud mohli chránit paní Königovou před odvečením. Ona i děti se k nám vždy velmi slušně chovaly. Ale pouliční hordy jsou stále dotěrnější, jsme proti nim bezmocní. Cožpak není úřední ochrany pro nevinné?“

Ne, takové ochrany ještě nebylo. Všude panoval zmatek, který nastal náhlým zhroucením násilnického režimu.

Pitter jednoduše poprosil o tvrdý papír, výrazně na něj napsal „Tento byt je pod ochranou Červeného kříže“ a upevnil jej na dveře bytu. Babičce se zřejmě ulevilo. Cedule působila zázračně, jak jsme se v příštích dnech přesvědčili.

Při dalších návštěvách jsme se dozvěděli více o životě paní Königové: první světová válka jí vzala manžela. „Zůstala jsem sama se dvěma syny. Nasadila jsem všechny síly, abych jim umožnila vzdělání. Pak přišla nová válka. Jeden musel na východní frontu jako lékař a druhý, otec těchto dětí, byl úředně přidělen do Prahy. Proto jsme se sem také přestěhovali. Avšak záhy nato byl i o n povolán na frontu, na západ... jestlipak přežili válku? Co se stane s námi? Jak dlouho nás nechají v tomto bytě?“

Zatím se nedalo nic podniknout, jen čekat a spoléhat na Boží pomoc. V červnu přišla nová hrozba. Někdo měl o byt zájem a žádal místní národní výbor o jeho vyklizení. Vyhledala jsem dotyčného. Byl to bankovní úředník, jeden z těch novopečených komunistů, kterým šlo jen o vlastní prospěch. Vylíčila jsem mu zoufalou situaci paní Königové a prosila ho, aby s obsazením bytu počkal, dokud se jim nenaskytne příležitost k návratu do Německa. Neměl valného pochopení pro strasti druhých, nicméně se zdálo, že přímluva pomohla.

V dalších týdnech nás plně zaměstnávala péče o stále rostoucí počet dětí z nacistických táborů v našich zámeckých ozdravovnách. Mohli jsme proto paní Königovou už jen zřídka navštěvovat.

Tu jednou pozdě večer, když v Miličově domě všechno utichlo, zazněl domovní zvonek. Pitter se zvedl od psacího stolu a šel k oknu: „Kdo je tam? Co si přejete?“

„ Herr Pitter?“ ozval se tlumený mužský hlas. To mohl být jen člověk, hledající pomoc. Když ho Pitter pustil dovnitř, představil se: „Jsem König. Dobrodružnou cestou jsem se dostal do Prahy, abych si odvezl děti s babičkou. V bytě jsem je nezastihl. Byli prý nedávno internováni. Domovník má za to, že jen vy, pane řediteli, mně je můžete pomoci vypátrat.“ Pitter byl nanejvýš překvapen tím, že se nějaký Němec odvážil v těchto dnech přijet do Prahy. Königovi pomohl průkaz, že byl za Hitlera několik měsíců z politických důvodů vězněn. Přenocoval v Miličově domě a příští den jsme chodili od Petra k Pavlovi, abychom přišli na stopu jeho

matky. Museli jsme si dát líbit mnoho nevráživých poznámek, ale dosáhli jsme cíle. Paní Königová s dětmi byla internována v Raisově škole, značně poškozené bombardováním.

Před školou stála ozbrojená stráž. Právě zahnal ženu, která tam někomu nesla balíček. „Návštěvy jsou zakázány,“ zaznělo ostře. Ale Pittrův průkaz Revoluční rady na ně udělal dojem. Byli jsme předvedeni k veliteli, majorovi bývalé československé armády, který hned po skončení německé nadvlády rychle zase oblékl dobře uschovanou uniformu – člověk zvyklý na řád a pořádek, s kterým se dalo mluvit. Za doprovodu stráže jsme mohli hledat paní Königovou.

Otevřelo se nám peklo, o němž kolemjdoucí občané neměli ani tušení. Přes tisíc Němců, většinou žen a dětí, bylo nacpáno ve školních třídách a sklepích. Slámy nebylo, museli sedět na holé zemi. Ani lehnout si nemohli. Nemocní a zdraví, starci a děti se tísnil v nepopsatelné změti.

Jeden z internovaných, německý lékař ve špinavé zástěře, ukázal zoufale na místnost, ve které mohl izolovat alespoň kojence. Leží se svráštělými obličejíčky na školních lavicích, jen kost a kůže, jako trpasličí stařečkové. „Těm už není pomoci, není pro ně mléko,“ tiše poznamenal lékař. Bylo nařízeno, že Němci mají teď dostávat stejné přídělky, jaké za nacistů dostávali Židé. Po nějakém hygienickém zařízení ani stopy. Podvýživa a nakažlivé nemoci vykonaly své zhoubné dílo. Podle informací, kterou jsme dostali později, zemřeli kojenci do jednoho.

Paní Königovou s chlapci jsme našli ve sklepech. Při zprávě o synově příchodu se na chvíli mihl úsměv na její zsinálé tváři.

Do hloubi otřesení v duši jsme opouštěli internační středisko. Pitter dosáhl propuštění Königové a dětí s podmínkou, že už nevstoupí do bytu a že syn s nimi ihned odcestuje do Německa. Odvezli jsme je do Milíčova domu. Byli doslova vyhladovělí. Vykoupaní, odpočatí, vybavení potřebnými věcmi nastoupili všichni v doprovodu paní Rottové, naší sociální pracovnice v Milíčově domě, cestu vlakem na západ. Šťastně odjeli.

Naši chráněnci byli tedy vysvobozeni. Ale co se stane s ubožáky, kteří museli zůstat v internaci? Hrozná výjev z Raisovy školy nedaly Pittrovi pokoje. Pokusil se pohnout vlivná místa k nápravě. Osobní lékař prezidenta Beneše, který přijel navštívit děti z koncentračních táborů v zámcích, pln vděčnosti nabídl řediteli oplátkou svoje služby. Přemysl Pitter ho požádal, aby s ním zajel do Raisovy školy. Tam mu ukázal umírající kojence. Prosil ho o přímělu u prezidenta, aby v internaci dostávaly alespoň děti mléko. Avšak ani prezident nemohl změnit ustanovení ministerstev vnitra a výživy, která již byla v rukou komunistů.

Ve zdravotně-sociální komisi Zemského národního výboru vyličil Pitter otřesné poměry v Raisově škole. Zapůsobilo to jako sprcha na některé členy, ještě opojené revolučním nadšením. Bylo však málo naděje na brzký úspěch jeho zákroku. Hrůzy, které nacisté napáchali, byly ještě v příliš živé paměti.

Tu se Pitter rozhodl k přímé akci. Nemohl-li pomoci všem postiženým, tedy alespoň těm nejvíce ohroženým – dětem.

„Musíme je dostat do našich ozdravoven,“ sdělil nám v Miličově domě. Zdálo se nám to šílené. Teď, když je české obyvatelstvo tak rozdrážděné! Vždyť tím ohrožuje nejen sebe a svoje dílo, ale i samotné děti! Nedal se odradit. V té době se už také obnovovalo ministerstvo sociální péče. Tam se poprvé setkal s porozuměním. Dostal povolení převzít všechny choré a opuštěné německé děti do svých ozdravoven.

Ale jak to provést, když zámky byly již plně obsazeny? Jel se poradit s odpovědnými pracovníky – přáteli v zámcích. Připomněli mu, že malé děti cizí příslušnosti byly pozvány britskou pomocnou organizací do Anglie a už se připravuje jejich odlet vojenským letadlem. Tím jsme mohli zotavené lojovické děti vtěsnat do Olešovic a přeměnit Lojovice v izolační nemocnici pro německé děti. Soudili jsme, že tam stranou nebudou tolik trnem v oku místním lidem.

Řečeno, vykonáno! Během dvou dnů byly Lojovice připravené pro nové, potřebnější hosty. Do starého autobusu Červeného kříže bylo v Raisově škole naloženo třicet dětí, které internovaný lékař považoval za schopné transportu. Mohli jsme vzít s sebou také jednu internovanou lékařku a ženu na pomocné práce – matku nejslabšího dítěte. Ne bez utajované úzkosti jeli jsme 26. července pomalu, ale bez zastávky přímo do Lojovic.

Nikdy nezapomeneme, jak tyto nemohoucí bytůstky zůstaly apaticky ležet na trávníku, když jsme je vyložily. S velmi smíšenými pocity jsme na ně zírali. S radostí sice, že se je podařilo vyvést z pekla lágru, ale více s trpkostí nad tím, že se český národ mohl v slepé pomstychtivosti snížit k něčemu tak nelidskému.

Za týden mohly Lojovice přijmout další skupinu vyhladovělých německých dětí a čtyři matky, tentokrát z internace v budově YMCY na Poříčí; tím byl zámeček s více než padesáti velmi zesláblými pacienty úplně obsazen.

Takto otřesně byla tedy zahájena druhá část naší „zámecké éry“, o které se později ukázalo, že bude mnohem rozsáhlejší než první akce pro dětské oběti nacistického režimu. Během téměř dvou let – kdo by to byl předpokládal – našlo totiž v našich ozdravovnách záchranu a ochranu přes čtyři sta německých dětí z českých internačních táborů. (Ukázalo se, že mezi

nimi bylo třicet pět dětí českých rodičů – kolaborantů.) Po dlouhém a úporném pátrání po příbuzných dosáhli jsme většinou konečného spojení rodin.

S nemenším elánem se pustil Pitter do práce na záchraně dalších obětí revoluce. Ve Velké Praze bylo v létě 1945 na třicet improvizovaných internačních táborů pro Němce a kolaboranty s asi deseti tisíci dospělými a patnácti sty dětmi.

Nejhorší to bylo na Sokolském stadiónu na Strahově, kde tisíce lidí muselo spát na holé zemi pod širým nebem a bez přikrývek. Těžce nemocní a děti leželi na parném letním slunci v nevýslovné špině plné hmyzu. Nejen záchody, ale i cesty k nim byly pokáleny nemocnými úplavicí. Nemohli se dále dovléci a zůstávali ležet ve vlastních výkalech. Našli jsme mezi nimi i starého profesora, přítele prvního prezidenta T. G. Masaryka, který jej kdysi pozval z Německa na pražskou univerzitu. Tyto ostudné zjevy znesvětily místo, které bývalo jevištěm skvělých sokolských sletů.

Protože se Pitter znal s chotí nového pražského primátora, paní Vackovou, ušlechtilou ženou a oddanou komunistkou, zavezl ji prostě na stadión. Div neomdlávala zděšením. Poslala ho tam pak znovu se dvěma pohlaváry z ministerstva vnitra, pod jehož pravomoc odsunová střediska patřila. Tábor na strahovském stadiónu se skutečně za několik dní začal likvidovat. Internovaní byli rozvezeni do středisek na venkově, nejspíš však z obavy, aby se tyfus a jiné nakažlivé choroby nerozšířily do města.

Stížnosti ze zahraničí na české internační tábory se množily. Zdravotně – sociální komise Zemského národního výboru pověřila proto Přemysl Pittra kontrolou internačních a odsunových středisek a požádalo ho o zprávu. To nám umožnilo přístup na mnoho míst a odhalilo strašlivé poměry, které byly jen malému počtu Čechů známy. V mnoha táborech nedostávali internovaní ani „židovské příděly“, které jim patřily. Vůle i zlovůle panovaly všude. Ukázalo se, že jen malé procento internovaných bylo aktivními nacisty. Pitter žádal ve své důvěrné zprávě, aby byli, ve smyslu prohlášení ministerského předsedy, ponecháni v táborech jen ti Němci, kteří byli skutečně činnými členy Hitlerovy strany. Dále žádal, aby ostatní Němci byli zatím ponecháni ve svých bytech, což by velmi ulehčilo ubytování a stravování v táborech.

Všemocné ministerstvo vnitra si však nedalo líbit takové kritické zasahování. V denním tisku se objevily překroucené úryvky jeho důvěrné zprávy a žádosti komunistických novinářů, adresované Zemskému národnímu výboru a usilující o odvolání Pittra z jeho funkce „pro přátelství k Němcům“.

V říjnu byl náhle Pitter ze Zemského národního výboru odvolán. To byl začátek podzimu 1945. Co se teď stane se zámky, které mu Zemský národní výbor odevzdal do správy? Co bude s dětmi, které se tam zotavují? Zejména německé děti budou postiženy. Ministerstvo vnitra je jistě neponechá v péči „nespolehlivé soukromé osoby“, jakou se Přemysl Pitter nyní stal. Byla všechna námaha o jejich záchranu marná?

Zdrčen přišel Pitter na ministerstvo sociální péče, kde měl právě cosi vyřídit. Do místnosti vstoupil přednosta odboru pro péči o mládež dr. Kohout: „Jak se daří Vaším dětičkám?“ „Právě jsem byl zbaven veškeré pravomoci.“

Vzal Přemysla Pitttra do své pracovny. Dlouhou dobu proti sobě seděli mlčky. Pak náhle dr. Kohout vstal a šel se poradit se svým šéfem ministrem dr. Šoltézem. Když se vrátil, prohlásil: „Ministerstvo sociální péče převezme všechny zámecké domovy a vás jmenuje jejich správcem. Zároveň vás pověřuji péčí o matky a děti z internačních táborů až do jejich odsunu za hranice. Náš dr. Ladislav Šťastný vám zprostředkuje styk s ministerstvem.“

Co se jevilo tedy z počátku jako neštěstí pro naše děti, změnilo se rázem v požehnání. Dr. Šťastný navštěvoval pak často naše ozdravovny, i o nedělích, a Pitter k němu chodil na ministerstvo, když potřeboval právníckou nebo jinou radu. Pro svůj židovský původ uprchl dr. Šťastný před Hitlerem do Anglie, příslušníci jeho rodiny zahynuli. Ted' se však s láskou staral i o děti národa, který se tak těžce proti Židům provinil, a s vervou hájil naše dílo proti útokům zleva i zprava.

Nebylo samozřejmé ani to, že ministr dr. Šoltéz (Slovák) a sekční šéf dr. Stanislav Kohout v době národní nenávisti a výbuchů pomstychtivosti převzali odpovědnost za Pittrovu pomocnou akci. Byla přece ve veřejnosti nepopulární, pokud se o ní vůbec vědělo. Bylo v zájmu věci o ní pokud možno mlčet. Všichni tři vedoucí úředníci nedbali popuzeného veřejného mínění. Za to jim náleží velký dík.

Ministerstvo sociální péče nám také přidělilo zkušeného účetního, který zbavil správce zámků i vychovatele velkého množství administrativní práce, takže se mohli více věnovat dětem.

Do té doby byl provoz domovů úplně odkázán na příspěvky a půjčky z okruhu Pittrových přátel. Po převzetí dětí z internačních táborů vydal Pitter druhý hektografovaný oběžník, určený čtenářům jeho měsíčníku Sbratření, který byl za Hitlera zastaven. Vylíčil v tomto Poslu z Milíčova domu také utrpení německých dětí a žádal pro ně podporu. V nejkratší době měl v rukou 80 000 korun, částku na tehdejší dobu velmi značnou. Přátelé také bohatě přispívali potravinami a šatstvem. V tom všem se projevila duše národa, věrná humanitním myšlenkám Komenského a Masaryka.

Této pomoci bylo zapotřebí i po převzetí ozdravoven ministerstvem, protože výplaty z jeho pokladny byly vázány na komplikovaná vyúčtování a děti by zatím pomřely hladu. Teprve pak začaly být vypláceny také skromné platy zaměstnancům, kteří se věnovali i nadále dětem velmi oddaně.

Většina velitelů internačních táborů se nyní již ráda děti zbavovala. Těžší to bylo s matkami. V táborech se staly následkem trpkých zkušeností velmi nedůvěřivými a jen výjimečně se daly pohnout k tomu, aby nám děti svěřily. A bezpečnostní orgány k nám matky pustily, jen když jsme je potřebovali na pomocné práce. Naše domovy se proto plnily zejména dětmi, které se ztratily, ať už na útěku, v revolučních dnech nebo v táborech.

Ke konci letních prázdnin se mohlo vrátit mnoho našich svěřenců z prvních skupin ke svým příbuzným. Tím se také v zámku Kamenice uvolnilo místo pro německé děti, jejichž počet stále rostl. Netrvalo dlouho a i naše největší budova byla zase obsazena. Ze všech končin Prahy byla přivážena jedna skupina dětí za druhou. Půjčili nám také čtyři německé zdravotní sestry a tři lékaře. Teď měla každá ozdravovna lékařskou péči. V Olešovicích působil už od jara zkušený lékař, bývalý spolužák dvou našich spolupracovníků, který se vrátil vyhublý na kost z koncentračního tábora Mauthausenu. Zařídil ve vyprázdněné vile naproti olešovickému zámečku náš „lékařský dům“ a ošetřoval se stejnou pečlivostí všechny nemocné z našich ozdravoven, ať Židy nebo Němce.

Brzo nestačilo ani velká Kamenice pro umístění všech potřebných. Mohli jsme ještě obsadit prázdný hotel Ládví, který byl v blízkosti Olešovic a i Kamenice. Se svými malými pokojíčky se dobře hodil pro naše nejmenší.

Ve všedních dnech jsme měli v Praze mnoho vyřizování po úřadech a internačních táborech. Ale soboty a neděle platily vždy návštěvám v ozdravovnách. Šli nebo jeli jsme od jednoho domova k druhému; všude byl veselý „pan ředitel“ dětmi toužebně očekáván.

Jednou jsme v Kamenici spatřili uplakanou pětiletou holčičku.

„Co se stalo té malé?“ zeptal se Pitter učitelky.

„Ale nic tak hrozného! Několik dětí se Bertičce trochu posmívalo, že má zrzavé vlasy.“

Přemysl šel k holčičce, pohládl jí vlásky a řekl hlasitě:

„Ty máš ale krásné zlaté vlasy! Ani nevíš, co v těch vlasech máš!“

„Já to dobře vím,“ odpověděla malá. „Vši!“ A propukla opět v hlasitý pláč.

Ano, vši, to teď byla v Kamenici velká svízeľ. Nyní na podzim byla táborová strava o málo lepší, avšak hygienické poměry tam byly stále stejně zlé. Hmyzu se dařilo, přenášel nemoci.

V Kamenici se daly sestry, matky i pěstounky do úporného boje proti této útrapě. Byla to nepříjemná procedura bez konce. Sotva bylo vyhráno, přišly nové zavšivené hlavy! Dost často tam bylo vidět děvčata s ovázanou hlavou.

Většina si z toho nic nedělala. Ale Bertička byla dost rozmazlená. Těžko se přizpůsobovala veselé dětské společnosti. Ani její maminka se tam necítila dobře. Mýt nádobí s „obyčejnými ženami“ a dokonce s českými kolaborantkami, to se naší dámě nelíbilo. Její vliv tolik rušil výchovu dítěte i ovzduší celého domu, že jsme byli nuceni ji přeložit do Lojovic. (Bertičku mohla ovšem navštěvovat ve svém volném čase každý týden.) Podobný případ byla jedna dost drzá kolaborantka, matka více dětí, která doslova kazila pohodu v domě, až jsme ji, ač neradi, museli vrátit do internačního tábora. Její děti ovšem v domově zůstaly. Ve všech domovech museli mít vedoucí velkou trpělivost a mnoho porozumění, aby se dovedli vcítit do myšlení a mentality různých typů německých žen, které nedávno protrpěly tolik zlého.

Dospělí se nepřizpůsobí dobrému příkladu tak rychle jako děti. V Olešovicích a ve Štíříně byly psychologické předpoklady ještě horší, neboť německé internované matky musely pracovat pro židovské děti. Obdivovala jsem správkyně Libuši R. a Miluši T., jak dokázaly přesto vytvořit ovzduší společné služby dětem.

Musela jsem se zmínit o několika problémech, které by vzaly leckomu odvahu. Ano, pro odpovědné pracovníky v zámcích nebyl život stále růžový. Znovu a znovu byli stavěni před nové problémy, které by „jenom zaměstnanci“ sotva byli mohli řešit. Ale skoro na všechny působil příklad plného nasazení sil jejich nezdolného ředitele.

Jak se stavěli vesničtí občané a židovští chovanci k tomu, že Pitter se ujal i německých dětí? Naše obavy týkající se vesničanů byly úplně oprávněné; vždyť už jen to, že některé židovské děti mluvily německy, jim bylo proti srsti. Došlo k promluvám v tisku i na vyšších místech, k rušení nočního klidu, když noví vesničtí funkcionáři „kontrolovali“ i v ložnicích těžce nemocných dětí. Nebudu se o tom šířit, raději ukončím tuto kapitolu radostnou příhodou, která dobře znázorňuje postoj židovských chovanců.

Tichá Polka Adélka, jedna z našich nejstarších, se s ostatními děvčaty v Olešovicích učila anglicky a doplňovala si vzdělání. Když se dozvěděla, že ženy v Kamenici, kde dříve byla, jsou přetíženy, nabídla se mi, že jim trochu pomůže. Docházela tam pak prostírat stoly pro německé děti, sklízet nádobí, pomoci v kuchyni. Tiše, nenápadně, laskavě. Velmi jsme si vážili této její ochoty. Snažila jsem se s ní dohovorit česky i německy, ale vždy odpověděla jen česko – polsky, ač se zdálo, že mi dobře rozuměla. Já jsem však většinou pochytla jen pár slov. Kamenická učitelka z toho měla větší prospěch, neboť Adélka jí ochotně tu a tam dávala hodiny polštiny.

Jednou večer, když už děti byly uloženy ke spánku, jí děvče vyprávělo o sobě. Byla dobrou žačkou v gymnáziu. Žila s rodiči a provdanou sestrou. I švagr byl dobrý člověk. Největší jejich radostí byl malý chlapeček. Už začínal mluvit. Pak přišel Hitler a následoval koncentrák. Byli provizorně ubytováni v baráku bez podlahy. Vyhloubili velkou jámu a tam ukryli Adélku a chlapečka. Děti tak ušly soupisu, nikdo o nich nevěděl. Rodiče obou je živili ze svého malého přídělu. Nějaký čas to šlo, pak se to prozradilo. Chlapečka jim vzali. Adélka vzpomíná, jak mu ještě na nákladní auto podala kůrku chleba. Nevědělo se, kam ty maličké odvezli. Švagr se proplížil strážemi a pokusil se to vypátrat. Vrátil se pomatený. Nechtěl nic říci. Pak zešlehl docela a vrhl se do elektrických drátů. Tam našel smrt. Malé děti prý byly určeny k lékařským pokusům. Adělčina sestra a oba rodiče zahynuli v plynu. Ona sama byla silnější a zařadili ji na práci: v nějaké továrně pracovala u stroje.

„Stroj byl velký a já malá. Dozorkyně zlá a krutá. Umínala jsem si, že jestli to přežiju, nikdy nepromluví ani slovo německy, řečí těch nepřátel, kteří mi tolik ublížili!“

Dodržela to. Litovala, že nemohla studovat, že nic neumí. Do Polska se vrátit nemohla, neměla ke komu. A pak, nebyl tam ještě klid. Přidala se proto k mladým, kteří chtěli hledat nový domov v Palestině.

Kamenická učitelka Šárka, která uměla německy jen málo, si někdy s novými dětmi nevěděla rady, zvláště s těmi maličkými. Jednou se marně snažila utišit plačící Kristýnku. Ani oba starší bratříčkové ji nemohli ukonejšit. V tom se otevřely dveře a vešla Adélka. Vzala Kristýnku do náruče a mluvila k ní. Něžně, laskavě – německy! Za chvíli bylo po pláči. Večer jí učitelka děkovala za pomoc: „Nevěděla jsem, co dělat, když pořád plakala.“ Adélka na to tiše: „Já vím, i ty naše tolik plakaly.“

Když mi to učitelka vypravovala, vzpomněla jsem si na jiné oběti Hitlera, na naše štiřínské chlapce, kteří dobrovolně pomáhali přenášet postýlky do Lojovic, aby se tam vešlo co nejvíc churavých německých dětí z českých táborů. Když je tehdy Pitter na příchod malých Němců připravoval, řekli mu tito židovští sirotci spontánně:

„Děti za nic nemohou!“